

SOSYAL POLİTİKADA RİSK GRUPLARI YAKLAŞIMI

Doç. Dr. Şenay GÖKBAYRAK

1.1. Risk Grupları ve Sosyal Politika:

Sosyal politika en genel anlamda, *amacı, toplumsal adalet olan, ekonomi biliminin doğal yasalarını düzeltici ve kapitalist toplum içinde sınıf savaşımının nedenlerini gidermeye dönük önlemler ve siyasetler öngören bir denge, barış ve uyum bilimidir*(Talas,1995:27). Sosyal politikaya ilişkin bu en özlü tanımdan da anlaşılacağı üzere, sosyal politika esas olarak toplumda başta ekonomik nedenler olmak üzere çeşitli nedenler ile dezavantajlı konumda olan kesimlerin korunmasını öngören ve bu ölçüde de toplumsal adaleti sağlayıcı politikaları kendine amaç edinmiş bir bilimdir. Toplumsal adaletin sağlandığı ölçüde, insanlığın barış ve huzur içinde yaşacağı unutulmamalıdır.

Amacı toplumsal adaleti sağlamak olan sosyal politikanın doğuşu, Sanayi Devrimi ve bu devrim ile birlikte değişen üretim biçimleri (ücretli işçi ve işveren ilişkilerinin ortaya çıkışı) ve bunun sonucunda ortaya çıkan ortamın düzenlenmesi çabalarına dayanmaktadır. Sanayi Devriminin ortaya çıktığı yıllardaki başat klasik ekonomi-politiğin işçi ve işveren ilişkilerinde herhangi bir karışımçı eyleme izin vermeyen anlayışı, sadece emek geliri ile geçinmek zorunda kalan işçi sınıfının başta çalışma koşulların olmak üzere birçok olumsuz koşul ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Söz konusu ortam, bir süre sonra bazı toplum kesimlerinden, işçi sınıfını koruyucu yönde düzenlemelerin yaşama geçirilmesi isteğini beraberinde getirmiştir. Bu ortam içinde başlayan tartışmalar, öncelikle Sanayi Devrimi'nin beşiği olan İngiltere'den başlamak üzere, Batı Avrupa ülkelerinde, işçi sınıfını koruyucu yönde düzenlemelerin yavaş yavaş yaşama geçirilmesi ve kurumsallaşması ile sonuçlanmıştır.¹

Sosyal politikanın gelişim süreci incelendiğinde, sosyal politikanın iki kavramsal yapı içinde değerlendirildiği görülecektir. Sosyal politika, yalnız devlet faaliyetlerini ve sınırlı kitleler ve bir sınıfa yönelik çalışmaları kapsıyorsa, bu noktada dar anlamlı sosyal politikadan söz edilmektedir. Buna karşın, sosyal politikayı geniş kapsamlı olarak ele aldığımızda, topluma bir bütün olarak bakan, toplum içinde bütün sınıfları ilgilendiren, çok çeşitli konuları sınıf farkı gözetmeksizin ele alan bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır(Talas, 1995). Bu noktada, sosyal politikanın ilgi alanına, sağlık, eğitim, nüfus, tarım, vergi, konut, istihdam ve gelir gibi çok sayıda politika alanı girmekte, dolayısıyla sosyal politika, bir politikalar mozayiki halini almaktadır.

¹ Sosyal politikanın gelişimine yönelik ayrıntılı bilgi için bkz. Talas, Cahit(1995), *Toplumsal Politika*, 2.Baskı, İmge Yayınları, Ankara.

Sosyal politikanın bu geniş anlamı, kuşkusuz hemen ortaya çıkmamıştır. Sanayi Devrimi ve beraberinde getirdiği değişiklikler sonucu 19. yüzyılda ortaya çıkan sosyal politika, dar anlamlı sosyal politikadır. Sosyal politika tarihsel süreç içerisinde, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelere bağlı olarak hem kapsadığı kişiler hem de konular açısından, alan genişlemesine sahne olmuştur. Örneğin, sosyal politikanın temel ilgi alanından biri olan iş hukukunda, bu hukuk alanın düzenlediği konular, öncelikle bireysel iş ilişkilerine yönelik iken, sendikacılık alanındaki gelişmelere koşut olarak, bireysel iş ilişkilerinin yanı sıra, toplu iş ilişkilerine yönelmiştir.

Sosyal politikanın gelişim süreci incelendiğinde, gerek doğuş yıllarında gerekse de süreç içerisindeki gelişimlerde başat olan anlayışın, öncelikle risk grupları ya da özenle korunması gerekli gruplara yönelik sosyal politikaların oluşturularak geliştirilmesi olduğu görülecektir. Sosyal politikanın gelişiminde öncü olan ülkelere baktığımızda, sosyal politika önlemlerinin öncelikle, Sanayi Devrimi ile birlikte, çalışma yaşamına yoğun bir biçimde giren ve oldukça olumsuz şartlarda çalışmak zorunda kalan çocuk ve kadınlara yönelik olduğu görülmektedir(Talas,1995). Çalışma yaşamında yetişkinlere yönelik sosyal politika önlemleri, çocuk ve kadınlara yönelik sosyal politika önlemlerinden çok daha sonra gündeme gelmiştir. Çalışılan sektör ve konular açısından, sosyal politika düzenlemelerin gelişimi incelendiğinde, ilk sosyal politika düzenlemelerinin iş kazaları ve hastalıklar açısından, birçok riski içinde barındıran “madencilik sektörüne” yönelik olduğu görülecektir.² Konular açısından gelişime bakıldığında, öncelikle çalışma yaşı ve çalışma sürelerine yönelik düzenlemelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun nedeni, bu dönemde çalışma sürelerinin oldukça uzun olmasının, işçilerin çalışma ortamında karşılaştığı riskleri artırması, bünyelerinin bu uzun çalışma süresi karşısında yıpranması, özellikle çocukların, bünyelerine uygun olmayan işlerde çalışmasının beraberinde ciddi riskleri getirmesidir.

Sosyal politikanın gerek ulusal düzeyde gerekse de uluslararası düzeyde³ süreç içerisindeki gelişiminde ortaya çıkan temel özellik, sosyal politikanın ilk anda, bir bütün olarak, toplumsal yaşamın tüm alanlarına yönelememesidir. Bir başka deyişle, sosyal politika,

² Osmanlı İmparatorluğu döneminde, ilk sınırlı sosyal politika önlemlerinin Ereğli Kömür havzasında çalışan maden işçilerine yönelik olduğu görülmektedir(1865 Dilaver Paşa Nizamnamesi ve 1869 Maadin Nizamnamesi). Kurtuluş Savaşı yıllarında, 1921 tarihli Zonguldak ve Ereğli kömür madenlerinde çalışan işçilerle ilişkin olarak, sınırlı da olsa ilk sosyal politika yasanın çıkarılması oldukça anlamlı bir olguya işaret etmektedir.

³ Uluslararası sosyal politikanın gelişimdeki temel dinamik, sosyal olmaktan çok, ülkeler arasında farklı sosyal politika önlemlerinin getirdiği rekabet eşitsizliğini önleme isteğidir. Uluslararası sosyal politika da tıpkı ulusal düzeydeki sosyal politikalar gibi öncelikle, çocuk ve kadınlar olmak üzere riskli gruplara yönelik olarak, çalışma yaşı ve sürelerine ilişkin önlemlere yönelik ortaya çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülmez, Mesut(2000), *Uluslararası Sosyal Politika*, TODAİE Yayınları, No:300, Ankara.

öncelikli olarak korunması gerekli olan kesimlere ve sorun alanlarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan işçi-işveren ilişkilerinde, sosyal politika öncelikle çalışma yaşamına, çalışma yaşamında ise öncelikli risk grubu olan çocuk ve kadınlara; öncelikli konular olarak ise, çalışma süreleri ve çalışma yaşı gibi bireysel iş ilişkilerine yönelik koruyucu düzenlemelere yönelmiştir. Günümüzde sosyal politika, ekonomik ve toplumsal değişimlere paralel olarak, toplumsal yaşama bir bütün olarak bakmakta, çok geniş ve kapsamlı konuları kendine sorun edinmektedir. Burada da temel bakış açısı değişmemekte, koruyucu düzenlemeler öncelikli olarak yaşanan değişimlerden olumsuz etkilenen risk gruplarından başlamaktadır. Öncelikli olarak risk gruplarına yönelmek, eldeki kıt kaynaklar ile toplum açısından maksimum faydanın sağlanması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, öncelikli olarak riskli gruplardan ve sorun alanlarından başlamak rasyonel bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal politikada risk grupları yaklaşımı, bir bütün olarak toplumsal yaşama yönelik riskler, bu risklerden öncelikli olarak etkilenen grupları ortaya çıkarmak, bu gruplara yönelik önleyici politika ve uygulamalar oluşturarak, toplumsal risklere karşı sürekli savunma halinde olmak ve toplumsal adalet amacına hizmet etmek için önem taşımaktadır. Risk gruplarına yönelik sosyal politikalar kısa erimde-vadede, bu grupları çalışma ve sosyal yaşamda koruyucu nitelikteki uygulamaları içerirken, uzun erimde; risk gruplarını risk grubu olarak değerlendirmemize neden olan olumsuzlukları giderici yönde, bir bütün olarak ekonomik ve sosyal yaşama yönelik uygulamaları içermektedir(Gökbayrak,2003).

Öncelikli olarak risk gruplarına yönelmek, riskin toplumsal boyutu ile ilişkilidir. Risk gruplarına yönelik geliştirilecek sosyal politikalar, sadece o risk grubunu değil, toplumun geri kalan kısmını da ilgilendirir. Bu noktada da, sosyal politikaya konu olmasının temelini oluşturur. Örneğin, çalışma yaşamında çocuk olgusu, yalnızca çocukların erken yaşta çalışma yaşamına girerek sağlıkların zedelenmesi, eğitim düzeylerinin düşük kalması, çocukluklarını yitirmeleri ile ilgili sonuçlar doğurmaz. Aynı zamanda çalışan çocuk olgusu toplumun geleceğine konulan bir ipotektir. Yetersiz eğitim düzeyi ve düşük teknolojik olanaklarla üretime alıştırılan yarının büyükleri, ülkenin geleceğinin bilgi toplumunun gereksinimlerinden uzak olacağına da bir habercisidirler.⁴ Dolayısıyla, çalışma ve toplumsal yaşamda sorunlu alanlar, öncelikli olarak o sorunu yaşayanlardan öte, bir bütün olarak toplumu etkileyen özellikler taşımaktadır. Bu noktada, yaklaşımımız, sorunu sadece birey ya da o risk grubu bağlamında ele almak değil, bir bütün olarak, toplumun güvencesini sağlama anlamında ele

⁴ Fişek, Gürhan” Sanayide Çalışan Çocuklar”, www.fisek.org.tr

almak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu noktada da, sosyal politikanın ve sosyal devlet anlayışının uygulamadaki en öncelikli aracı olan sosyal güvenlik ve risk grupları arasındaki bağın ortaya konulması önem taşımaktadır.

1.2. Risk Grupları ve Sosyal Güvenlik:

İnsanoğlu geleceğin belirsizliklerine karşı sürekli bir güvence arayışı içinde olmuştur. Sosyal güvenlik, bu güvence arayışını karşılama amacındadır. Bu güvence arayışının nedeni ise, insanoğlunun sahip olduğu her şeyden yoksun kalma riskinin var olmasıdır. Yaşadığımız her dönemde, aslında her anında risklerle karşı karşıya gelme gibi bir durum söz konusudur. Tehlikenin gerçekleşme olasılığı olarak tanımladığımız riski ise bütünüyle yok etmek olanaksızdır. Dolayısıyla, insanoğlunun güvence arayışı risklerle savaşımın bir ürünü olarak geçmişte olduğu gibi gelecekte de sürecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlunun güvence arayışı, insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, bu güvence arayışının biçimleri her zaman aynı olmamış, zaman içinde değişmiş ve gelişmiştir.

Riskin ortaya çıkması durumunda ilk koruma aile ve yakın çevreden gelmektedir. Ancak bu koruma, etkileri bakımından uzun süreli olan riskler karşısında ailenin kaynaklarının genişliğine bağlı olarak değişeceğinden etkin değildir. İkinci bir teknik, bireylerin geleceğin belirsizliklerine karşı şimdiki gelirleri üzerinden yarınki riskin sonuçlarını gidermek üzere, tasarruf edilmesidir. Ancak, bu tekniğin etkin olabilmesi tasarruf edilen miktarın fazlalığına bağlı olarak artacağından, risklere karşı korumada öncelikli kesim olan dar gelirlerinin bu şekilde koruma sağlaması neredeyse olanaksızdır. Bu noktada, özellikle dar gelirli ve yoksul vatandaşları koruma anlamında bireysel ya da hayır kuruluşlarının yardımları devreye girmiştir. Yardımlaşma, toplumsal dayanışmanın güzel bir örneği olmakla birlikte, söz konusu yardımların yardım yapanın isteğine ve kaynağına bağlı olması, sürekli bir güvence arayışını karşılamadan oldukça uzak kalmasına neden olmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde, lonca sisteminin ortaya çıkması ile birlikte, aynı meslek grubunda yer alanların hastalık, kaza, sakatlık ve yaşlılık gibi riskler karşısında belirli bir güvence sağlayabilmek için oluşturdukları Fransa'da "Mutualite," İngiltere'de "Friendly Societies", Osmanlı İmparatorluğu'nda "Teavün Sandığı" olarak adlandırılan yardımlaşma sandıkları oluşturulmuştur.⁵ Günümüzde de aynı meslekten olanların aralarında oluşturdukları bu sandıklar sürmekle birlikte, lonca sisteminin ortadan kalkmasıyla tarihsel süreç içerisinde bu sandıklar da sınırlı bir koruma alanı sağlayabilmiştir. Risklere karşı güvence arayışının bir diğer biçimi ise, özel sigortalardır. Sigorta, riskin olumsuz sonuçlarını aynı risk ile karşı

⁵ Geleneksel Koruma Teknikleri üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Güzel; Ali Rıza Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 1996, Beta Yayınları, 5. Baskı.

karşıya kalan bir topluluk arasında dağıtma mantığına dayanmaktadır. Özel olması, sigorta için gerekli kaynakların birey tarafından karşılanması gereğinden kaynaklanmaktadır. Bu durum da güvence arayışına en fazla gereksinimi olan dar gelirli grupların, güvence sağlanmasını olanaksız kılmaktadır.

Yukarıda kısaca aktarmaya çalıştığımız güvence arayışı biçimleri özünde bireysel özellik taşıyan ve bu bağlamda da sosyal risklere karşı koruma sağlamada etkin olmayan yöntemlerdir. Bu yöntemlerin tıkandığı nokta, kendini öncelikle Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı ortamda göstermiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte ücretli işçi-işveren ilişkilerinin ortaya çıkışı, kentleşme ve geleneksel aile yapısının çözülmeye başlaması, çalışma ortamından kaynaklı olumsuz koşullar, sosyal adalet sorunları, insanların bireysel nitelikli güvence arayışının yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Böylece, Almanya'da Bismark döneminde, hastalık, iş kazası ve meslek hastalığı, daha sonra da yaşlılık ve sakatlık olmak üzere ilk sosyal sigortalar ortaya çıkmıştır. 1880'li yıllar boyunca ortaya çıkan ilk sosyal sigortalar, riskleri önleme yerine riskin olumsuz sonuçlarını gidermeye bir başka deyişle tazmin etmeye yönelik klasik anlayışa sahip olsa da, eski dönemlere göre toplumun güvence arayışını muhtaçlık temelinde yükselen hayır amaçlı yapılan bireysel bir eylem yerine, gereksinim doğrultusunda bir hak olarak tanımlaması ile yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Geliştirilen ilk sosyal sigortalarda, çalışmaya başlama ile birlikte sigortalılık bir zorunluluk olarak tanımlanmıştır. Finansman ise, işçi ve işverenlerden alınan primler ile sağlanmıştır(Okur ve Güzel,1996:19). Söz konusu sosyal sigortaların, Almanya'dan sonra diğer Avrupa ülkelerine de yayıldığı görülmektedir.

Çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkışı ise, II. Dünya Savaşı sonrası değişen ekonomik ve sosyal ortam içinde, İngiltere'de Lord Beveridge'nin 1942 yılında hazırladığı ünlü raporundaki ilkeler doğrultusunda şekillenmiştir. Yoksulluğu çağdaş bir toplumun yüz karası olarak tanımlayan Beveridge, geniş kapsamlı bir sosyal güvenlik sisteminin ilkelerini genellik ve sigorta yardımlarında teklik, yönetimde birlik, vergiler ile katkı sağlama ve sosyal güvenlik sistemlerinin tam istihdam ve ulusal sağlık politikaları ile desteklenmesi olarak belirlemiştir(Okur ve Güzel,1996:25-26). Beveridge, devletin vatandaşlarına sosyal güvence sunmasını bir ödev olarak tanımlarken, bireyin de bu güvence arayışında payı bir başka deyişle katkısı olması gereğinin de altını çizmektedir. Beveridge raporu ile başlayan çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinde, sosyal güvenlik sosyal devlet anlayışının temel uygulama aracı olarak, gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemeler ile vatandaşlar için bir hak, devlet için ise anayasal bir yükümlülük haline gelmektedir. Sistemin

finansman yapısı ise, kamu maliyesinin bir parçası haline getirilmiştir(Fişek, 2005).⁶ Çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin en temel özelliği ise, risklerin sonuçlarını tazmin etmenin yanı sıra risk ortaya çıkmadan, riskin önlemesine yönelik çabaların ön plana çıkarılmasıdır. Bu mantık temelinde, süreç içerisinde sosyal güvenlik sistemleri, hem koruma sağladığı riskler, hem de koruma sağlanan kişiler açısından kapsam genişlemesine sahne olmuştur.

Bireylere karşılaşılabilecek risklere karşı toplumsal koruma sağlama anlayışı, söz konusu risklerin toplumsal bir niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, iş kazası geçirerek, çalışamaz duruma gelen bir işçinin, gelir düzeyi düşmekte, dolayısıyla ailesinin yaşam kalitesi azalmakta, belki çocuğu, eğitimini yarıda kesip, çalışmak zorunda kalmakta, işçiye sigortadan yapılan masraflar toplumun üzerine ağır yükler yüklemektedir. Bu nedenle, iş kazalarının önlenmesi yönünde yapılacak düzenlemelerin her şeyden önce toplum tarafından sahiplenilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, sosyal güvenliğin ilk ortaya çıkışı ve çağdaş uygulamaları da risk yaklaşımını içinde barındırmaktadır. Almanya’da, Bismark döneminde ortaya çıkan ilk sosyal sigortalar, 1883 tarihli Hastalık Sigortası, 1884 tarihli İş Kazaları Sigortası ve 1889 tarihli Sakatlık ve Yaşlılık sigortası, öncelikle belirli risklere karşı düzenleme çabası içine girmiştir. Bu noktada, öncelikli olarak, kısa dönemli sigorta kolları olarak sınıflandırdığımız, hastalık ve iş kazaları sigortasından başlanılması anlamlıdır. Çünkü, hastalık, insanoğlunun sürekli olarak karşı karşıya olduğu bir risktir. Bunun yanı sıra, iş kazası ve meslek hastalığı riski, gerekli koruyucu önlemler alınmadığı taktirde, işçinin çalışma ortamına girdiği ilk andan itibaren karşı karşıya kalma olasılığı yüksek bir risktir. Buna karşın, yaşlılık, insan yaşamının ancak belirli bir döneminden sonra karşılaşılabilecek bir olguyu ifade etmektedir.

Ülkemizde de, 1936 tarihli 3008 sayılı ilk İş Kanunu sosyal sigortaların kademeli bir biçimde kurulmasını öngörmüştür. Bu şekilde bir yapılanmaya gidilmesinde zamanın koşulları kadar, risk grupları yaklaşımının da etkisi büyüktür. Nitekim, 1945 yılından itibaren kurulan ilk sigorta kolları öncelikle kısa dönemli sigorta kolları olan iş kazaları ve meslek hastalıkları, analık ve hastalık sigortaları olmuş; daha sonra uzun dönemli sigorta kolları olan sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortaları düzenleme alanı bulmuştur.

Risk grupları yaklaşımı, kendini 1952 tarihli 102 No’lu Sosyal Güvenliğin En Az Normları başlıklı ILO Sözleşmesi’nde de göstermektedir. Sözleşme, sosyal güvenlik

⁶“ Sosyal Güvenlik Ve Sosyal Hekimlik Kavramları Arasındaki Uyum”
<http://www.fisek.org.tr/124.php#sdendnote1sym> 07.11.2005.

sistemlerinin koruma sağlması gerekli dokuz riski saymaktadır(hastalık (sağlık yardımları); hastalık(gelir kaybını karşılayan ödenekler); işsizlik; yaşlılık; iş kazası ve meslek hastalıkları; analık; sakatlık; ölüm ve aile yükleri). Sözleşmeyi onaylayan devletlerin bu risklerden en az üçüne karşı koruma sağlama zorunluluğu bulunmakta ve bu üç riskin, işsizlik, iş kazası ve meslek hastalıkları, sakatlık, ölüm risklerinden biri olması gerekmektedir (Güzel ve Okur,1996).

Günümüzde sosyal güvenliğin ulaştığı çağdaş nokta, riskler ve bireyler karşısında ayırım tanımayan, herkese ve tüm risklere karşı, öncelikle koruma, daha sonra tazmin anlayışını benimseyen bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu noktada, ilk anda tüm toplum ve tüm risklere karşı koruma olanağı olmadığından en riskli gruplardan ve en öncelikli risklerden başlayarak, dalga dalga tüm risklere ve toplumun bütününe koruma sağlamak, dar bir bakış açısını değil, tersine, toplumsal koruma amacına sahip olanlar için yönetsel bir seçimi ifade etmektedir.

1.3. Sosyal Hekimlik ve Risk Grupları Yaklaşımı :

Ulusal anayasalar ve uluslararası bildirgelerde düzenlenen en temel insan hakkı sağlıklı yaşam hakkıdır. Dünya Sağlık Örgütü'nün Anayasası, sağlığı, yalnızca hastalık ya da sakatlıkların olmayışı değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlamaktadır. Bu tanımın çağdaş olarak nitelendirilmesini olanaklı kılan en önemli özelliği bir hak olarak tanımlanmasıdır. Çağdaş sağlık anlayışı, bireyi sosyal çevresi ile bir bütün olarak ele almakta ve sağlığı etkileyen etmenlere karşı çok boyutlu bir bakış açısı geliştirmektedir. Sağlığın sosyal boyutunu iki yönlü düşünmek olanaklıdır. Birincisi, toplumun tüm bireylerine sağlıklı yaşam hakkı sunmak yani "*Herkese Sağlık*" boyutudur. Bu anlayış doğrultusunda, sağlık düzeyini koruyucu ve geliştirici nitelikteki politika ve uygulamalarda, hastalığı yalnızca hasta olan kişinin sorunu olmadığını anlayarak, sağlam-hasta ayırımı yapmaksızın tüm topluma yönelmek gerekmektedir. Sağlığa sosyal yönünü veren ikinci boyut ise, bir bireyin ya da toplumun sağlık düzeyini belirleyen etmenleri, sosyo-kültürel ve ekonomik çevreden bağımsız olarak ele alma olanağının olmamasıdır. Bu noktada, çağdaş sağlık anlayışının çok bilimli özelliği ortaya çıkmaktadır. Sağlığa, tıbbın ötesine geçilerek bakılması, insan sağlığını belirleyen etmenlerin sadece biyolojik ve fiziksel çevrenin ürünü olmadığını, çok daha geniş olarak sosyal yaşamın niteliğine bağlı olduğunun kabulünü gerektirmektedir. Sosyal hekimlik anlayışının, toplumu etkileyecek kadar önem kazanmasının başlangıcı 19. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Bu dönemde, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda yaşanan büyük dönüşümler, özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte hızla artan sosyal adalet sorunları, buna tepki olarak ortaya çıkan toplumsal hareketler, bu

sorunların en belirgin ve yıkıcı etkisini insan sağlığı üzerinde göstermesi, sosyal hekimlik anlayışını da beraberinde getirmiştir. Sosyal hekimlik anlayışını ortaya koyan ve geliştiren tüm hekim ve kuramcılar, sağlığı geliştirme ve hastalıklarla savaşın sadece bedensel sağlığa yönelik hizmet ile sağlanamayacağını, sağlığın sosyal boyutuna yönelik olarak da çalışmaların yapılması zorunluluğunu ortaya koymaktaydılar. Günümüzde, çağdaş sağlık anlayışı çerçevesinde, tıp bilimleri ile sosyal bilimler arasındaki keskin ayrım çizgilerinin ortadan kalkması yönündeki ivmenin hızlandığı ve tıp bilimleri ile sosyal bilimlerin kesiştikleri alanlarda daha fazla çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Fişek ve Gökbayrak,2004).

Sosyal hekimlik anlayışı ile risk gruplarına yönelik sosyal politikalar yaklaşımı arasında bakış açısı ve yöntem açısından ilişki bulunmaktadır. Sosyal hekimlik, toplum sağlığına etki eden etmenlere bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmanın önemine vurgu yaparak, sağlığı koruyucu, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin bütünü olarak görüp, ağırlığı koruyucu hekimlik çalışmalarına vermektedir. Risk grupları yaklaşımı da, toplum güvenliğini tehdit eden riskleri bir bütün olarak görerek, önceliği bu risklerin ortaya çıkmasını önleyecek nitelikteki koruyucu politikalara vermektedir.

Sosyal hekimlik ile risk grupları yaklaşımı yöntem açısından da birbirine benzerdir. Sosyal hekimliğin altın kuralı “*En önemli hastalıklar, bir toplumda en çok öldüren, en sık görülen ve en çok sakat bırakan hastalıklardır* “. Bu kural sosyal politikada risk grupları yaklaşımının en önemli aşaması olan önceliklendirme için de geçerlidir. Sosyal politikada risk grupları yaklaşımında öncelikleri ortaya koymak çok önemlidir. Bu noktada, öncelikli riskler, bu risklerden öncelikli olarak etkilenen gruplar, öncelikli alanları ortaya koymak, öncelikli önlemlerin ortaya çıkarılması için ilk adımı oluşturmaktadır. Önceliklemeyi gerekli kılan unsur, riskin sonucuna yönelik çalışmalar yapmak yerine, riski görünür kılmak bu bağlamda da riskin ortaya çıkışını olabildiğince önlemeye yönelik çalışmaların çok daha akılcı ve maliyet etkin olmasıdır. Öncelikli olarak, öncelikli risk gruplarına yönelmek, indirgemeci bir mantığı değil, tersine, tüm risklere karşı, tüm topluma koruma sağlayabilmenin ilk adımını temsil etmektedir.

Kaynakça

Talas, Cahit(1995), *Toplumsal Politika*, İmge Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Gülmez, Mesut(2000), *Uluslararası Sosyal Politika*, TODAİE Yayınları, No:300, Ankara.

Gökbayrak, Şenay, (2003) ”Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Risk Gruplarına Yönelik Sosyal Politikalar”, *Çalışma Ortamı*, (71) :11-13.

Fişek, Gürhan, ” *Sanayide Çalışan Çocuklar*”, www.fisek.org.tr

Güzel, Ali ve Okur, Ali Rıza (1996), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayınları, 5. Baskı.

Fişek, Gürhan (2005), “Sosyal Güvenlik Ve Sosyal Hekimlik Kavramları Arasındaki Uyum”

<http://www.fisek.org.tr/124.php#sdendnote1sym> 07.11.2005

Fişek, Gürhan ve Gökbayrak, Şenay (2004), “Çağdaş Hekimlik Yaklaşımında Sosyal Hizmet ve Toplum Katılımının Önemi”, Çalışma Ortamı,74, 16-18.